

Ремех Тетяна Олексіївна,
кандидат педагогічних наук, старший
дослідник, завідувачка відділу
суспільствознавчої освіти Інституту
педагогіки НАПН України,
м. Київ

РОЛЬ ПОЗИТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛІВ І УЧНІВ У СТВОРЕННІ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ШКОЛИ

Ухвалення Державного стандарту базової середньої освіти 2020 р. (ДСБСО) та реалізація його положень у практиці освітніх закладів є важливим етапом втілення ідей Нової української школи. В основі ДСБСО лежать ціннісні орієнтири, серед яких: створення освітнього середовища з атмосферою довіри та відсутністю будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу; утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими та ін. [1].

Виклики, що постали перед освітою у зв'язку з широкомасштабною військовою агресією російської федерації проти України, введенням воєнного стану на території нашої держави, вимушеною міграцією та внутрішнім переміщенням мільйонів українських громадян, серед яких значну частку складають діти, руйнуванням освітніх закладів тощо ставлять на порядок денний низку питань щодо освітнього процесу, зокрема й організації сприятливого освітнього середовища через створення відповідних умов, позитивної атмосфери під час очної та дистанційної взаємодії в системі «вчитель-учні» [4, с. 1].

Низка дослідників трактує шкільне освітнє середовище як частину життєвого, соціального середовища людини, що виступає сукупністю всіх освітніх чинників, які безпосередньо / опосередковано впливають на особистість у навчанні, вихованні та розвитку, як виховний простір, що формує особистість. Це сукупність умов і впливів, які створюють основу для навчання,

виховання, розвитку учнів [5, с. 493]. Нині освітній заклад є не лише освітнім ресурсом, а і простором розвитку та співпраці учасників процесу як усередині, так і з зовнішнім світом. Адже людина стає особистістю, коли існує, розвивається, формується у взаємодії із середовищем та іншими людьми, поєднаний з її уродженими здібностями та власною активністю [5, с. 130].

Актуальність проблеми позитивної взаємодії у системі «вчитель-учні» в умовах Нової української школи зумовлена зростанням уваги фахівців до психологічної безпеки освітнього середовища, де мають бути захищені духовні цінності, права і свободи, особиста безпека учасників освітнього процесу [2].

Під взаємодією учасників освітнього процесу розуміємо організацію взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності, в процесі якої здійснюється взаємне регулювання, взаємоконтроль, взаємовплив та взаємодопомога [4, с. 5]. Змістом педагогічної взаємодії є внутрішній контакт між учителем і учнями, своєрідний підтекст їхніх стосунків, характер особистих зв'язків [6, с. 59]. Як видно із вище зазначеного, мова йде про позитивну взаємодію – таку, коли потенціал, можливості, ресурси задіяних в освітньому процесі учасників об'єднані для досягнення спільної мети. При цьому характер взаємодії безпосередньо залежить від уміння вчителя проникнути у внутрішній світ учнів, адже глибоке знання особистості є надійною основою для вироблення правильної стратегії педагогічної взаємодії [6, с. 59]. Крім цього, освітній процес є ефективним тоді, коли вчитель відчуває, що може діяти у класі на власний розсуд, а учні відчувають, що навчання у їхніх руках. Це, своєю чергою, потребує зміцнення довіри, прозорості, професійної автономії і культури співпраці [7, с. 263]. Учні та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, виступають добровільними та зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат [3].

Важливими для побудови позитивної взаємодії у системі «вчитель-учні» виступають: фактори позитивного міжособистісного спілкування – довіра, доброзичливість, схвалення, толерантність; комфортність в освітньому

середовищі – оцінка емоцій, почуттів та доміантних переживань у взаємодії вчителів і учнів; задоволеність освітнім середовищем – допомога і підтримка дитини у пізнанні та діяльності, збереження й підвищення її самооцінки, створення умов для розвитку її здібностей і можливостей.

Однією з основних характеристик позитивної взаємодії учасників освітнього середовища вважаємо особистісно-довірливе спілкування – його відсутність спричиняє емоційний дискомфорт, небажання висловлювати власну думку, негативне ставлення до себе, небажання звертатися по допомогу, ігнорування особистих проблем і труднощів людей (дітей і дорослих) з найближчого оточення тощо.

Для побудови позитивної взаємодії та довірливих стосунків учитель має: знаходити час для обговорення важливих для учнів питань / проблем як-от шкільні правила, способи отримання допомоги, взаємодія з однокласниками, конфлікти з однолітками тощо; показувати приклади позитивної взаємодії з колегами та батьками учнів; демонструвати віру в можливості учнів (досягнення залежать від докладених зусиль, а не лише таланту) та позитивний підхід у баченні учнів (знаходити шляхи для розв'язання проблем та сприяти досягненню успіхів, а не шукати причини учнівських невдач); сприймати школу як комфортне для себе місце, усвідомлювати власну внутрішню та зовнішню мотивацію, постійно стежити за власним психоемоційним станом та протидіяти професійному вигоранню.

Таким чином, нова українська школа має бути особливим освітнім простором, де, по-перше, панує повага до прав, свобод та інтересів кожного учасника освітнього процесу, по-друге, учні бачать в особі вчителя друга і помічника, усвідомлюючи при цьому рівень його відповідальності, по-третє, освітній процес будується на засадах позитивної взаємодії, ґрунтованій на діалозі, взаємоповазі та довірі у відносинах. Це вимагає, своєю чергою, створення й підтримки заохочувальної і комфортної атмосфери для всіх учасників освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний стандарт базової середньої освіти: затверджено постановою Кабінету Міністрів України «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» від 30.09.2020 № 898. URL : <http://surl.li/mfre>
2. Дзюбо Л., Бучма В. Психологічна безпека взаємодії в системі «вчитель-учень» в умовах Нової української школи. Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми: матеріали II всеукраїнської конференції з міжнародною участю (Київ, 21 березня 2019 р.). Міжнародна видавнича платформа «Fundamental And Applied Researches In Practice Of Leading Scientific Schools». URL : <https://fdotadotr.wordpress.com/психологічнівиміри/> (дата звернення : 28.01.2023 р.).
3. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL : <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/> (дата звернення : 28.01.2023 р.).
4. Новик І., Мельничук В. Методичні рекомендації для закладів освіти щодо створення відповідних умов і привітної атмосфери для взаємодії учасників освітнього процесу і збільшення залученості батьків та опікунів / І. Новик, В. Мельничук. УІРО. 2022. 21 с.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підруч. Київ : Грамота, 2012. 504 с.
6. Сергеева В. Педагогічна комунікативна взаємодія в системі «учитель – учні» та її виховна цінність в умовах спільної творчої діяльності. Педагогічний часопис Волині. 2015. С. 57–63.
7. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / Переклала з англ. Ганна Лелів. Львів : Літопис, 2018. 296 с.

УДК 378.018:004

Рубльова Наталія Олександрівна,
аспірант кафедри теорії і методики
початкової освіти ВНУ ім. Лесі Українки,
заступник директора Волинського ІІПО
з навчально-педагогічної та освітньо-
проектної діяльності, м. Луцьк

ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ІНФОРМАЦІЙНО- ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ (ППО)

Одним із головних аспектів стабільної роботи сфери ППО у сьогоденних реаліях стрімкої цифровізації освітнього простору є її захищеність, створення безпечного інформаційно-освітнього середовища (ІОС), тож необхідно звернути увагу на інформаційну безпеку (ІБ) кожного учасника освітнього процесу в таких системах та інформаційну безпеку системи ППО в цілому, як критично важливих об'єктів інфраструктури освіти країни.